קיצור שלחן ערוך — דין חולה שיש בו סכנה ודין אנוס לעברה

דְּחוּיָה הִיא שַׁבָּת אֵצֶל סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, כְּמוֹ שְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה. לָכֵן חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְהוּא אָדָם כָּשֵׁר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים עוֹשֶׂה עֲבֵרָה לְתַאֲבוֹן (עַיֵּן יו"ד סִימָן קנ"ח וחו"מ סִימָן תכ"ה). וַאֲפִלּוּ הוּא תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ, מִצְוָה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְאִם הַחוֹלֶה אֵינוֹ רוֹצֶה, כּוֹפִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ. וְעָוֹן גָּדוֹל הוּא בְּיָדוֹ לִהְיוֹת חָסִיד שׁוֹטֶה, שֶׁלֹּא לְהִתְרַפֵּא בִּשְׁבִיל אֵיזֶה אִסּוּר, וְעָלָיו נֶאֱמַר וְאַךְ אֶת דִּמְכֶם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ. וְהַזָּרִיז לְחַלֵּל ; בִּשְׁבִיל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וַאֲפִלּוּ יֵשׁ אֵינוֹ יְהוּדִי לְפָנֵינוּ, מִשְׁתַּדְּלִין לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. וְכָל מִי שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת בִּשְׁבִיל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ לוֹ, הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ שָׂכָר, כְּגוֹן שֶׁאָמַר הָרוֹפֵא, חוֹלֶה זֶה צָרִיךְ גְּרוֹגֶרֶת אַחַת, וְרָצוּ תִּשְׁעָה אֲנָשִׁים וְתָלַשׁ כָּל אֶחָד גְּרוֹגֶרֶת וְהֵבִיא, כֻּלָּם יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וַאֲפִלּוּ הִבְרִיא הַחוֹלֶה בָּרִאשׁוֹנָה. וְכֵן בִּשְׁבִיל כָּל פִּקּוּחַנֶּפֶשׁ, וַאֲפִלּוּ סְפֵק פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, מִצְוָה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וְלַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילוֹ כָּל אִסּוּרֵי דְּאוֹרַיְתָא, שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, כִּי לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה אֶלָּא לְמַעַן הַחַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם, חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכַת דָּמִים, שֶׁהֵם בְּיַהֲרֵג וְאַל יַעֲבֹר (סִימָן שכח שכט, וביו"ד סִימָן קנז).

כָּל אָדָם שֶׁהוּא אוֹמֵר, מַכִּיר אֲנִי בְּאוֹתוֹ חוֹלֶה שֶׁהוּא מְסָכָּן, אִם אֵין שָׁם רוֹפֵא מֻמְחֶה שֶׁמַּכְחִישׁוֹ, נֶאֱמָן וּמְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ אוֹמֵר בְּבֵרוּר, אֶלָּא אוֹמֵר שֶׁנִּרְאָה לוֹ, שֶׁצְּרִיכִין לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, שׁוֹמְעִין לוֹ וּמְחַלְּלִין עָלָיו, מִשּׁוּם דְּסֵפֵק נְפָשׁוֹת, לְהָקֵל. אִם רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁהוּא מְסָכָּן וְשֶׁהוּא צָרִיךְ לִרְפוּאָה פְּלוֹנִית, וְרוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, אוֹ שֶׁהַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִין לְהָרוֹפֵא שֶׁאוֹמֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ. וְאִם הַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לִרְפוּאָה פְּלוֹנִית, וְהָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִין לַחוֹלֶה. אַךְ אִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר שֶׁרְפוּאָה זוֹ תַּזִּיקֵהוּ, שׁוֹמְעִין לָרוֹפֵא.

אִם רוֹפֵא בָּקִי, אֲפִלּוּ הוּא אֵינוֹ יְהוּדִי, אוֹ שְׁאָר מֵבִין אוֹמֵר, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁעָתָּה עֲדַיִן אֵין הַחוֹלֶה בְּסַכָּנָה, מִכָּל מָקוֹם אִם לֹא יַעֲשׂוּ לוֹ רְפוּאָה זֹאת, אֶפְשָׁר שֶׁתִּכְבַּד עָלָיו הֶחָלְי וְיָכוֹל לָבֹא לִידֵי סַכָּנָה, אֲפִלּוּ הַחוֹלֶה אוֹמֵר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ, שׁוֹמְעִין לָרוֹפֵא וּמְחַלְּלִין אֶת הַשַּׁבָּת. וְאִם הָרוֹפֵא אוֹמֵר, שֶׁאִם לֹא יַעֲשׂוּ לוֹ רְפוּאָה זֹאת וַדַּאי יָמוּת, וְאִם יַעֲשׂוּ לוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּחְיֶה, מְחַלְּלִין גַּם כֵּן אֶת הַשַּׁבָּת. עַיֵּן עוֹד בְּסִימָן קל"ג מִן סָעִיף י"ג עַד סָעִיף י"ח (שכ"ח שכ"ט תרי"ח).

כָּל מַכָּה שֶׁבִּפְנִים הַגּוּף, דְּהַיְנוּ מִן הַשָּׂפָה וְלִפְנִים וְגַם הַשִּׁנַּיִם בִּכְלָל, וְהַיְנוּ קִלְקוּל שֶׁמַּחֲמַת מַכָּה אוֹ בוּעָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֹמֶד, שֶׁאֲפִלּוּ אֵין שָׁם בְּקִיאִים וְחוֹלֶה אֵינוֹ אוֹמֵר כְּלוּם, עוֹשִׂין לוֹ כָּל מַה שֶּׁרְגִילִים לַעֲשׂוֹת בְּחֹל. אֲבָל כְּשֶׁיּוֹדְעִים וּמַכִּירִים בְּאוֹתוֹ חֳלִי שֶׁמַּמְתִּין וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחִלּוּל שַׁבָּת אֵין מְחַלְּלִין. מֵחוּשִׁים אֵינָן נִקְרָאִין מַכָּה. וּמִי שֶׁחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנּוֹ וּמִצְטַעֵר עָלֶיהָ מְאֹד עַד שֶׁחָלָה מִמֶּנָּה כָּל גּוּפוֹ, מֻתָּר לוֹמַר לְאֵינוֹ יְהוּדִי שֶׁיּוֹצִיאָהּ.

מַכָּה שֶׁעַל גַּב הַיָּד וְשֶׁעַל גַּב הָרֶגֶל, וְכֵן עַל כָּל מַכָּה שֶׁנֶּעֶשְׂתָה מֵחֲמַת בַּרְזֶל, וְעַל שְׁחִין שֶׁבְּפִי הַטַּבַּעַת, וְכֵן מִי שֶׁבָּלַע עֲלוּקָה אוֹ שֶׁנִּשְׁכוֹ כֶּלֶב שׁוֹטֶה אוֹ אֶחָד מִזּוֹחֲלֵי עָפָר, אֲפִלּוּ סָפֵק אִם מֵמִית אִם לָאו, וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קַדַּחַת חָזָק בְּיוֹתֵר, מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. אֲבָל עַל קַדַּחַת הַמְּצוּיָה, אֵין מְחַלְּלִין, אֶלָּא עוֹשִׂין עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי.

מִי שֶׁאָחֲזוֹ דָּם, מַקִּיזִין אוֹתוֹ מִיָּד. וְכָל שֶׁהִקִּיז דָּם וְנִצְטַנֵּן, עוֹשִׂין לוֹ מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם אֲפִלּוּ בִּתְקוּפַת תַּמּוּז.

הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁתֵּי עֵינָיו אוֹ שֶׁהָיָה בְּאַחַת מֵהֶן צִיר אוֹ שֶׁהָיוּ שׁוֹתְתוֹת אוֹ שֶׁהָיָה דָּם שׁוֹתוֹת אוֹ שְׁאָר דָּבָר שֶׁהוּא סַכָּנָה לָעַיִן, מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת.

חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁצָּרִיךְ לְבָשָׂר, וְיֵשׁ כָּאן בָּשָׂר אָסוּר, שׁוֹחֲטִין עֲבוּרוֹ וְאֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בָּשָׂר אָסוּר, מִשּׁוּם דְּחַיְשִׁינָן, שֶׁמָּא כְּשֶׁיִּתְוַדַּע לוֹ שֶׁהֶאֱכִילוּ אוֹתוֹ בָּשָׂר אָסוּר, יָקוּץ בּוֹ. אֲבָל בְּמָקוֹם דְּלֵכָּא לְמֵיחַשׁ לְשֶׁמָּא יָקוּץ בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּא קָטָן אוֹ שֶׁדַּעְתּוֹ מְטֹרֶפֶת, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בָּשָׂר אָסוּר וְאֵין שׁוֹחֲטִין עֲבוּרוֹ בַּשַּׁבָּת (שכ"ח).

הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל חוֹלֶה, אָסוּר לְבָרִיא לֶאֱכֹלוֹ בַּשַּׁבָּת, אֲבָל לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֻתָּר מִיָּד גַּם לְבָרִיא אִם בִּשְּׁלוֹ יִשְׂרָאֵל, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן לח סָעִיף ט (שיח).

מִי שֶׁרוֹצִים לֶאֱנֹס אוֹתוֹ שֶׁיַּעֲבֹר עֲבֵרָה לִפְנֵי שָׁעָה, אֲפִלּוּ הִיא עֲבֵרָה חֲמוּרָה, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת, כְּדֵי לְהַצִּילוֹ מִן הָעֲבֵרָה. אֲבָל אִם רוֹצִים לֶאֱנֹס אוֹתוֹ לְהָמִיר אֶת הַדָּת וּלְהוֹצִיאוֹ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ הוּא קָטָן אוֹ קְטַנָּה הַחִיּוּב הוּא עַל כָּל מִי שֶׁבְּיָדוֹ לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַצִּילוֹ, אֲפִלּוּ צָרִיךְ לְחַלֵּל שַׁבָּת בְּאִסּוּרֵי דְּאוֹרָיְתָא, כְּמוֹ שֶׁמְּחַיְּבִין לְחַלֵּל שַׁבָּת בִּשְׁבִיל חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, דִּכְתִיב וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת, אָמְרָה תּוֹרָה, חַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמוֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. וַאֲפִלּוּ אִם הוּא סָפֵק אִם תּוֹעִיל הַהִשְׁתַּדְּלוּת אוֹ לֹא, מִכָּל מָקוֹם חַיָּבִין לְחַלֵּל שַׁבָּת לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל מַה דְּאֶפְשָׁר, כְּמוֹ שֶׁמְּחַלְּלִין בִּשְׁבִיל סָפֵק פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ. אֲבָל מִי שֶׁפָּשַׁע וְרוֹצֶה לְהָמִיר, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת בְּאִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא, דְּכֵיוָן שֶׁפָּשַׁע, אֵין אוֹמְרִים לְאָדָם חֲטָא בִּשְׁבִיל שֶׁיָּזְכֶּה חֲבֵרְךָ. וּמִכָּל מָקוֹם בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן, כְּגוֹן לָלֶכֶת חוּץ לַתְּחוּם וְלִרְכּוֹב עַל גַּבֵּי סוּס אוֹ לֵילֵךְ בַּעֲגָלָה, וְכֵן לְטַלְטֵל מָעוֹת וְכַדּוֹמֶה, יֵשׁ מַתִּירִין לְחַלֵּל בִּשְׁבִיל לְהַצִּילוֹ (ש"ו).